

Odgovor: Proti listnim ušem rabi se mnogo sredstev. Prav dobra je močna tobačna voda, ki jo je nesti v drevesnico in potem vanjo vršičke drevesne pomakati. Listne uši se nahajajo namreč le po neolesenelih poganjkih (vršičkih). Vsaka uš mora biti s tobačno vodo pomočena, drugači ne pogine. Razen tega je še mnogo drugih kemijskih sredstev, ki imajo pa to veliko napako, da le tedaj ugonobijo mrčes, ako so dovolj močna, če so pa močna, škodljivijo zopet rastlini. Tudi v naši drevesnici v Ljubljani imamo listne uši, kar ni čuda, kajti vsi nasadi sadnega drevja v Ljubljani in okoli Ljubljane kar mrgole od listnih in krvnih uši. V naši drevesnici, katera ima sedaj nad 60.000 mladih dreves, ni nobeno drugo sredstvo pomagalo, kakor tobakova voda in da smo vse uši z roko pomečkali — na videz delo, ki se ne da zvršiti, pa se vendar da. Precej pomladi je gledati po ušeh ter jih pridno mečkati, potem se pa ne zaplode tako močno, da ne bi jih bilo moči zatreti. Paziti je pa na uši od pomladi do jeseni. Uši, če tudi samo eno, zapaziti je na drevju takoj. Gledati je namreč na zavito listje in na mravlje. Ako je kak list na vršičku le malo zavit, ta je uže sumen. Pogledati je precej pod list. Na drevju, po katerem lazijo mravlje, gotovo so uši. Če greste torej vsak teden po dvakrat ali trikrat mimo vseh dreves in, kjer kako uš zapazite, precej jo umorite, opravili boste to delo z majhno zamudo dobro, pri tem se pa obvarovali velike škode. Majhni, rdeči in črno-pikčasti brošči, ki jih imenujemo polonice ali pikopolonice, so kaj koristni, ker preganjajo in jedo listne uši.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

193.

Aukland. Vojska domačinov z Angleži. Povrnitev na Češko.

Zlati rudniki v Otagu so privabili cele čete Angležev z Anglije in Avstralije, tudi z Melbourne po srečo. Skoro 4000 diggerjev se je naletelo v ta kraj. Zlato polje je merilo do 50.000 akrov, in zlata je bilo toliko, da je orožena eskorta spremljala vsakih štirinajst dni z zlatom obložene vozove v Dunedin. V teh končinah so živeli nekdanji orjaški ptiči, povsodi sem dobival njihove kosti, v Dunedinu pa sem videl ogromno ptičjo okostnico čez 14 črevljev visoko. Gojzdne zverine tu ni, in tudi domača žival je zelo slaba, mršava.

Čez kaj časa sem odplul z Otaga na parniku „Erwin“ preko ožine Cookove na Severni otok v Auckland. Severni otok ima razkošno podnebje, rodovito zemljo, dosta vode, tako da tu razno sadno drevje dobro raste, in tudi drugi razni sadeži dobro uspevajo. Po gozdih ni

nevarne zverine, in zemlja obeta naselnikom sijajno bodočnost. Tu pa tam izvirajo tudi topli vreli. Znotraj otoka so se stisnili domačini, ki se ukvarjajo s poljstvom, živinarstvom in pobrežno plavbo.

Za mojega prihoda je trajala tu še krvava vojska domačinov z Angleži, in ni bilo varno v notranje predele se spustiti. Šel sem pogledat samo Opotik in Taranaki, kjer stanujejo večinoma Angleži in prijateljski Maori. Ti Maori so krotki ljudje. V Taranaku sem se pogovarjal z nekaterimi načelniki maorskimi, ki so prav dobro poznavali evropske razmere. Tudi sem dobil tu angleške novine, katere Maori prav radičitajo. Sicer pa imajo tudi domačini lastno svojo tiskarno, v katerej se tiskajo dvoje novine v maorščini. Maorščina je narečje polineškega jezika.

Na zahodnej strani severnega otoka prebiva najmočnejše pleme maorsko „Hau-Hau“, katero se v boju z Angleži najbolje drži. Krvave te spopadke je povzročila naslednja prigodba. Pred leti so se stisnili domačini v sredino otoka, izvolili si kralja in sodnike, da bi od tu zemljo svojo branili proti rastočemu navalu angleških doselnikov. Dogovorili so se, da nima noben domačin Angležu za nobeno ceno niti pedi zemlje prodati. Tudi za vlado angleško se nima nobeden brigati, ker guvernement tako nič ne skrbi o blagru Maorov. Kmalu na to je umrl prvi načelnik maorski, in je pustil po sebi mladega sina, katerega so izročili v varstvo staremu glavarju, ki je imel stolico v Taranaku. Angleški guverner George Grey je znal omenjenega varuha hitro pridobiti za svoje načrte, in ker je vedel, da rad pije, vabil ga je pogosto k sebi v goste in napajal z žganjem tako, da mu je bil stari glavar udan z dušo in telesom.

Kmalu potem ko je umrl kraljevi varuh, izkazal se je guvernement s pismom, od samega glavarja podpisanem, da mu gre 6000 akrov najlepše zemlje v provinciji Taranaku. Te pogodbe niso hoteli Maori potrditi, češ, da je glavar prodal zemljo brez privoljenja svojega plemena. Pognali so zeljemerce, ki jih je poslal guvernement, da bi zemljo odmerili in v angleško last vzeli. Radi tega se je vnela vojska, katero sta obe stranki dolgo trdovratno vodili. Guvernement je nabiral po Avstraliji prostovoljce, vsakemu je obljubil za nagrado 60 akrov sveta, ali slabo so se odzivali tej ponudbi. Slednjič je bila Angleška primorana poslati na bojišče proti Maorom in njihovim utrdbam znatno silo regularne vojne.

Vkljub vsemu temu ni imela Angleška sreče v teh krvavih spodadkih, ki so se prigajali na raznih mestih. Maori so se branili junaški, kajti zaslanjale so jih nepristopne gore. Razen tega so jim pomagale tudi utrdbe na višinah in ob vodah, in Angleži se jih niti z groznimi izgubami niso mogli polastiti. Bil se je tu civilizovan divjak za sveto svojo pravo, za svojo narodnost, kakor narod naobražen, in branil se je obupno v tej besnej vojski, katera je grozila pogubo narodnemu njegovemu bitju.

S tako razkačenostjo in krutostjo so se bili, o tem nam pričajo mnogi grozni dogodki, kateri so se prigodili na raznih mestih severnega otoka. Mej domačini se je ponašal z divjostjo zlasti maorski glavar in vrhovni načelnik naboženski Peteora, ki je bil ob enem voditelj vojni. Izvedši, da angleški misijonar Volkner v bližnji naselbini za Angleže vohuni ter da je sporazumljen z angleškimi dostojanstveniki, vzdignil se je Peteora in šel z oddelkom vojne v njegovo naselbino, da ga pogubi. Ubogi mož je prosil varstva in pomoči domačine, katere je bil spreobrnil, ali nobeden se ni upal, da se upre odloku vrhovnega načelnika. Pol ure so dali obsojencu, da se na smrt pripravi. Ko je pol ure preteklo, vlekel je Peteora misijonarja k drevesu in obesil z lastno roko na visoko vejo. Izvršivši grozni čin osvete snel je gorko truplo z veje, potegnil srce iz njega in povžil, truplo pa je prepustil vojakom, da je snedo. To se je zgodilo aprila 1865. l. Kmalu na to je pal tudi Peteora v praski z Angleži.

Na zahodnej strani otoka se širijo mnoge gošče, koder se domačini najraje prekrivajo. Le sem ne more prodirati vojna neprijateljska, pač pa morejo domačini od tu nadlegovati neprijatelja. V teh goščah je pokopano mnogo vojakov angleških.

Največjo preglavico so delali Maorom po rekah mali angleski parniki s havbicami nastavljeni. Zato so oomačini gledali, da jih v roke dobe. Nedavno je plul takov parnik gori po reki. Domačini so pred njim na videz se umikali, da so slednjič prišli v kraj njim jako ugoden. Tu so parniku pot zgradili s skalami in velikimi drevesi spredaj in zadaj. Ko je bil tako parnik z vseh strani obkoljen, začeli so ga obmetavati s kamenjem, pobili so vse vojake, in tudi parnik so izdelali tako da ni bil več za rabo. Februarija meseca 1866. l. je prišlo povelje, da se vojna angleška vrne v Anglijo. Parnik „Royle-Standard“ je pobral in odpeljal 25. febr. 1866. l. več šotin vojakov v Liverpool, dne 10. aprila pa je parnik „Great-Victoria“ pobral ostanke in napravil domov. Pa tudi na jadrenici, na katerej sem se jaz vozil koncem februarija 1866. l. s Taranaka v Sydney, bilo je mnogo vojakov angleških. Trinajstega dne smo se spustili v zaliv botanski, in od tu sem odplul 3. marca 1866. l. naravnost proti domovini.

Plavba je bila mirna in prijetna. Dne 15. marca smo prešli 180°. Ladije, ki plujejo v Evropo in dojdejo na to mesto, imajo po dva dni isti datum, a ladije, ki plujejo v nasprotnem smeru, eden dan izpuščajo. Imeli smo toraj dva dni 15. marca.

Dne 10. maja smo prešli ravniki, in 4. junija smo pripluli k Azorskim otokom, ki so pod Portugalsko krono. Dne 12. junija smo zagledali Wales, in pristali na to dne 13. junija v Londonu. Tako sem se po kratkem izletu povrnil zopet v Češko.

Domovino svojo sem dobil zasedeno in poplavljeno od vojne neprijateljske. Pričela se je na zemlji češke sedemdnevna vojska „Nemcev z Nemci.“

194.

Prvi glasovi o kavi. Kava v Arabiji. Pravljice o kavi. Sajenje kave v Arabiji.

Bilo je 1582. l., ko se je prvi pot po kulturnih zemljah evropskih raznesel glas o nekej novej, nenavadnej pijači, katera se je po vzhodu razširila. Zdravnik Bernhard Rauwdolf, ki je prepotoval vse vzhodne kraje, omenja v svojem potopisu 1582. l., kako je Halebu našel Turke, kateri so pili neko pijačo, ki je črna kot tinta, in vroča, da se komaj more požirati. Bila je to kava, katerej ni imena mogel prav na uho ujeti. Za njim so bolj pogosto prihajali v Evropo glasovi o kavi, in še le sto let pozneje so začeli odpirati pojedine kavane. Svet evropski se je kmalu privadil nove pijače in v dveh sto letih je poplavlila kava vse kraje sveta. Začeli so jo piti v kraljevskih dvorovih, po mestih in naposled tudi v selaških kočah. Na vzhodu so se stavili po robu tej črnej pijači duhovniki, v Evropi pa zdravniki in vladarji, trdili so, da ta pijača ubija duha in telo. No čisto nič nise dosegli, kava se je vzdignila do svetskega gospodstva. Mnogi kraji vzgajajo danes zgolj kavo. Stotine gospodarjev in tisočine delavcev si služijo s kavo svoj vsakdanji kruh. Premnogi brodovi križajo po Atlantskem in Indijskem oceanu in dovažajo kavo na evropski trg. Državne uredbe v Evropi so dobile v kavi izvor svojim prihodkom, a javnemu in domačemu življenju je odkazala kava novih potov. Kavi ni treba slave peti, ona se tudi brez nje širi po svetu. Človek je našel v kavi sredstvo, ki ga draži in blaži, in s tem je kavi bodočnost zajamčena.

Ako gremo po sledu za kavo, dospeti hočemo naposled v „srečno Arabijo“. Mislilo se je, da je Arabija domovina kavi. Tu je ona res prišla na svetski glas in od tu se je razširila kmalu po vsem svetu. V tem so nas utrjale tudi arabske pravljice, katere so s kavo došle v Evropo, in to se je verovalo, dokler nam niso točnejša raziskavanja dokazala, da domovina kavi ni v Arabiji, temveč v obližnji Afriki. V samej Arabiji niso do sedaj še nikjer našli samorasle kave; tu nahajamo dandanes samo vzgojena drevesa. Če gremo z Arabije preko Rudečega morja v Abesinijo in Sudan, najti hočemo po vseh višinah dosta samorasle kave. Ob obolah Modrega Nila se vlečejo cele šume samorasle kave in se spuščajo na sever v pokrajino „Kaffa“, po katerej je kava ime dobila. Vzhodni narodi nazivajo s tem imenom pijačo, dočim zrno ali samo rastlino zovejo „bun“ ali „bon“. Arabski pisatelji tudi sami pripovedajo, da se je kava od nekdej v Abesiniji pila, in da je še le od tam prišla v Arabijo.

Prepoved Mohamedova, da mu vrniki njegovi ne smejo vina piti, gotovo je največ izdala, da se je kava

brzo v Arabiji udomačila, in zato se je toliko časa mislilo, da je tu kava tudi od nekdanje rasla. Tako so nastale pravljice, katere nam pripovedajo, da so Arabci sami začeli kavo piti. Ena stara pravljica pripoveda, da je siromašen derviš živel v prekrasni dolini srečne Arabije, imel je samo razmajano kočo in nekaj koz. Nekega večera so se mu povrnilo koze s paše nenavadno vesele in živahne. Derviš je bil radoveden, kaj je koze tako razveselilo, zato je šel zjutraj za njimi gledat. Na paši je opazil, kako koze poželjivo obirajo brstje, cvetove in plodove po malem grmovju, in da od tega tako veselo poskakujejo. Obšla ga je želja, da tudi on pokusi plodove z grma, in kmalu je tudi njega prevzelo neko veselje, in jezik se mu je razvezal tako, da so se mu sosede kar čudili. Povedal je vse to drugim dervišem, in tudi oni so se prepričali, da na njih kava isto tako deluje. Začeli so kavo žgati in kuhati, in tako se je jela kava čedalje bolje širiti. Na to pravljico o dervišu in njegovih kozah so navezali kmalu drugo. Pravljica trdi, da je predstojnik v nekem arabskem samostanu slišal, kako je derviš s svojimi kozami odkril nenavadna svojstva na kavi, in koj je pomislil o tem, ali bi si ne mogel s to pijačo pomagati. Pri nočni službi božje mu je popadal duhovnike vselaj spanec, in da ga odžene, sklenil je s kavo poskusiti. In poskušanja mu je sijajno uspela, duhovnikom pa je nova pijača se tako priljubila, da je niso hoteli pustiti. Pravljica trdi, da se je to dogodilo nekje okoli trinajstega stoletja, ali v tem času niso našli potuiki še kave niti v Siriji, niti v severni Afriki. V Koranu se kava še ne spominja, niti jo je Mohamed poznal, da si jedna perzijska pravljica trdi, da je nadangel Gabrijel dal preroku, ko je boleval, kavo kot zdravilo. No v petnajstem stoletju pa je bila kava v Arabiji že tako razširjena, da so jo vse vprek sadili, kjer jej je lega ugajala. Primorje Rudečega morja, zlasti pokrajina Jemen, odlikuje se z divno naravno lepoto in izredno plodnostjo, zato so nazvali Arabijo „srečno zemljo.“ Po teh krajih so nastali najlepši nasadi kavovca. Ni ga kraja na svetu, ki bi boljše kavo rodil od Jemena. Tu je še le kava prišla k svoji slavi. V Arabiji so bili vsi pogoji, kateri so mogli kavo vzdigniti in preslaviti. Arabija nima odveč vode, in še ta ni dobra za pitje, zato je tu kava kot pijača našla toliko ljubiteljev. Po vrhu je Arabcem še tudi vera branila opojne pijače, v kavi pa so našli zameno za uživanje, kateremu so se morali odreči. In tako je Arabija mogla lahko postati druga domovina kavi.

Najstarejši spisan spomenik o kavi se čuva danes v državni knjižnici pariške. Arabsk je to rokopis, ki ga je spisal arabsk učenjak pod konec petnajstega stoletja, in v njem se pripoveda, kako je kava v Arabijo došla. V Adenu je živel muftija Gemal-Eddin, ki je okoli 1450. l. dalje časa bival na zahodni obali Rudečega morja, v afriški zemlji Ajam. Tu so arabski naselniki tisti čas kavo že pili, in tako se je je tudi on privadil. Kadar se je v Aden vrnil, obolel je, a s kavo

se je pozdravil. Radi te zdravilne moči in radi prijetnega okusa se je priljubila kava Gemal-Eddinu na toliko, da je začel piti jo vsak dan. A ker je bila zelo draga, sklenil je, da jo hoče sam saditi. Njegovi nasadi so uspevali, in tako se je kava skoro preselila v Moko, in 1567. l. je rasla prva kava tudi pri Meki. Kava je v svoji novi domovini izredno uspevala, in zato se je brze razširila. Gemal-Eddin je umrl 1459. l. in pred smrtjo je mogel še videti, kako je trgovina v Adenu prav radi tega tako rasla, ker so se v okolici nepregledni nasadi kavovca vzgajali. Kave so se sedaj poprijeli bogati in siromašni, stari in mladi ljudje. Kedar Arabec pije kavo, rad se spominja Gemal-Eddina, in želi mu raj, ker je kavo posadil.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Dnevni red

I. seje deželnega zbora kranjskega v Ljubljani dne 14. oktobra 1890. l. ob 11. uri dopoldne.

1. Otvorjenje deželnega zbora.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Volitev dveh rediteljev.
4. Volitev dveh verifikatorjev.
5. Volitev finančnega odseka 11 članov.
6. Volitev upravnega in gospodarskega odseka 11 članov.
7. Volitev odseka 7 članov za deželnega odbora letno poročilo.
8. Poročilo o delovanju deželnega odbora za dobo od 1. septembra 1889 do 31. avgusta 1890.
9. Priloga 1. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga izkaz o gospodarjenju s kranjskim učiteljskim pokojninskim zakladom za leto 1889.
10. Priloga 2. Proračun zaklada učiteljskih pokojnin za leto 1891.
11. Priloga 3. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1889, ločen za šolo in gospodarstvo.
12. Priloga 4. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1891.
13. Priloga 5. Poročilo deželnega odbora, zadevajoč brezplačni odstop nekaj zemljiških parcel poleg deželnega muzeja Rudolfini za napravo javnega prostora.
14. Priloga 6. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagata muzejskega zaklada računski sklep za leto 1889. in proračun za leto 1891.
15. Priloga 7. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predloži računski sklep bolniškega zaklada za leto 1889.